

QUAN HỆ Ả RẬP XÊUT VỚI TRUNG ĐÔNG

*Lê Quang Thắng**

1. Quan hệ ngoại giao

Quan hệ ngoại giao Ả Rập Xêut – Trung Quốc chính thức được thúc đẩy kể từ cuối thập kỷ 1980. Ngày 11/9/1988, hai nước ký kết một bản ghi nhớ về việc thiết lập đại diện quan hệ thương mại song phương và chính thức hoạt động vào năm 1989. Ngày 21/7/1990, Trung Quốc và Ả Rập Xêut đã chính thức thiết lập quan hệ ngoại giao với nhau. Ngày 25/4/1993, Trung Quốc đặt Đại sứ quán của mình tại Jeddah và Ả Rập Xêut đã đặt Đại sứ quán của mình tại Hồng Kông. Tháng 10/1997, hai nước thành lập lên Hiệp hội hữu nghị Ả Rập Xêut – Trung Quốc, đại diện tại Bắc Kinh và Riyadh. Ngay sau khi thiết lập quan hệ ngoại giao, hai nước đã có những chuyến viếng thăm của các phái đoàn cấp cao chính phủ. Về phía Ả Rập Xêut có đoàn Bộ trưởng Ngoại giao Faisal (là đại diện ngoại giao đặc quyền của vua Fahad) đã đến thăm Trung Quốc vào tháng 9/1990, đoàn cấp cao do Thứ trưởng Bộ Ngoại giao

Thonayan dẫn đầu tới Trung Quốc vào tháng 10/1990; Đoàn cấp cao do Bộ trưởng bộ Tài chính và Kinh tế quốc gia Aba Al Khail vào tháng 11/1992; Đoàn cấp cao do Bộ trưởng Thương mại Sulaiman Salaim vào tháng 3/1994; Đoàn Bộ trưởng Dầu khí Naimi vào tháng 12/1995 và 10/1997; Đoàn Bộ trưởng Tài chính và Kinh tế quốc gia Assaf vào tháng 2/1996; Bộ trưởng Giáo dục đại học Anqari vào tháng 10/1997; Bộ trưởng Thương mại Faqih vào tháng 6/1998 vào tháng 9/1999; Đoàn cấp cao gồm: Hoàng thái tử, Phó Thủ tướng chính phủ và chỉ huy bảo vệ hoàng gia vào tháng 10/1998; Tiểu vương Riyadh Salman vào tháng 4/1999; Bộ trưởng Thông tin, Bộ trưởng Nông nghiệp và bảo vệ nguồn nước, Bộ trưởng Quốc phòng đến Trung Quốc vào tháng 10/2000; Chủ nhiệm Ủy ban tư vấn Ả Rập Xêut Hamid (tháng 4/2002); đoàn cấp cao của Vua Abdullah vào ngày 24/1/2006...

Về phía Trung Quốc, có đoàn cấp cao do Bộ trưởng Ngoại giao Qian Qichen dẫn đầu đã đến thăm chính thức Ả Rập Xêut vào tháng

* Thạc sĩ, Viện Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông

7 và tháng 11/1990: đoàn cấp cao nhà nước do Thủ tướng chính phủ Lý Bằng dẫn đầu vào tháng 7/1991 và một số các phái đoàn nhà nước cấp cao khác như: Chủ tịch hiệp hội hữu nghị Trung Quốc - Ả-rập Xê-út Han Xu (tháng 11/1992); Đoàn Phó Thủ tướng Li Lanqing (tháng 6/1993); đoàn Thứ trưởng Bộ Ngoại giao Tian Zengpei (tháng 6/1994 và 1/1997); đoàn Tổng thư ký Hội đồng nhà nước Luo Gan (tháng 8/1995); đoàn Bộ trưởng Quốc phòng Chi Haotian (tháng 6/1996); đoàn Thứ trưởng Ngoại giao Ji Peiding (tháng 5/1999); đoàn Chủ tịch nước Jiang Zemin (tháng 10/2000); đoàn Thứ trưởng Liên đoàn thể thao Yu Zaiqing (tháng 4/2001); Chủ nhiệm Hiệp hội hữu nghị Ả-rập Xê-út - Trung Quốc Wang Tao (tháng 11/2001); đoàn Thứ trưởng Văn hoá - thông tin Zhou Heping (tháng 5/2002); đoàn cấp cao của Chủ tịch nước Hồ Cẩm Đào (ngày 24/4/2006)...

Trong các buổi viếng thăm của đoàn cấp cao hai nước, hai bên đã thông báo cho nhau về tình hình của mỗi nước. Chẳng hạn, trong chuyến thăm Trung Quốc của Vua Abdullah vào 24 tháng 1 năm 2006, vua Abdullah phát biểu rằng: "Ả-rập Xê-út đánh giá cao mối quan hệ thân mật với Trung Quốc và sẽ tiếp tục ủng hộ chính sách "một nước Trung Quốc" và sẽ cùng thúc đẩy hơn nữa tình bằng hữu và sự hợp tác cùng phát triển giữa hai nước". Chủ tịch Trung Quốc Hồ Cẩm Đào nói " Vua Abdullah lựa chọn Trung Quốc là điểm đến thăm chính thức đầu tiên của mình bên ngoài Trung Đông kể từ khi

ông nhậm chức, điều này đã gây sự chú ý và sự tiếp đón nồng nhiệt của người dân Bắc Kinh, nó sẽ viết thêm một trang sử mới về hợp tác quan hệ lâu dài giữa hai quốc gia trong thế kỷ mới". Trong chuyến thăm này, hai nước đã ký kết năm thoả thuận hợp tác gồm: các hợp tác về dầu lửa, khoáng sản, khí gas thiên nhiên, hợp tác về công nghệ và thương mại. Bên cạnh đó, cả hai nhà lãnh đạo cùng trao đổi một số vấn đề trong khu vực Trung Đông như xung đột Israel - Palestine và các vấn đề về Iraq v.v... Trung Quốc đã nhất trí và tiếp tục ủng hộ những nỗ lực của Ả-rập Xê-út trong việc thúc đẩy hoà bình, ổn định và phát triển khu vực vùng Vịnh cũng như khu vực Trung Đông. Cả hai nước sẽ cùng hợp tác để giải quyết các vấn đề nổi cộm trong khu vực và quốc tế hiện nay.

Ngày 23/4/2006, Chủ tịch Trung Quốc Hồ Cẩm Đào đã lên đường thăm Ả-rập Xê-út nhằm tăng cường quan hệ hợp tác song phương, đặc biệt trong lĩnh vực năng lượng. Trong cuộc hội đàm tại thủ đô Riyadh, chủ tịch Hồ Cẩm Đào và Quốc vương Abdullah Bin Abdul-Aziz đã thảo luận các biện pháp thúc đẩy hợp tác về chính trị và kinh tế giữa hai nước, đồng thời đề cập các vấn đề quốc tế cùng quan tâm. Chủ tịch Trung Quốc nói " Trung Quốc sẽ làm việc với Ả-rập Xê-út để củng cố quan hệ đối ngoại, sự tin tưởng chính trị lẫn nhau và hợp tác vì sự phát triển kinh tế giữa hai nước, tôn trọng và học hỏi văn hoá của nhau". Nhân chuyến thăm này, hai bên đã ký một loạt văn kiện hợp tác mới về kinh tế, thương mại, đầu tư, chuyển giao

công nghệ v.v... nhấn mạnh vào bốn vấn đề trọng tâm sau:

Thứ nhất, gia tăng sự tin tưởng và tôn trọng lẫn nhau, gia tăng các cuộc đàm thoại về chính trị, ủng hộ các chính sách chính trị, văn hóa, tập tục đôi bên.

Thứ hai, củng cố hợp tác năng lượng với mục tiêu cả hai nước cùng có lợi.

Thứ ba, mở rộng hợp tác kinh tế, thương mại trong việc khai thác lợi thế của từng nước. Một số lĩnh vực kinh tế hai nước tăng cường hợp tác như, cơ sở hạ tầng, viễn thông, tài chính và đầu tư.

Thứ tư, phát triển tình bằng hữu và có sự trao đổi về văn hóa, giáo dục, học giả và công nghệ giữa hai nước.

2. Quan hệ thương mại

Quan hệ thương mại giữa Trung Quốc - Arập Xêut bắt đầu được hình thành từ ngày 11/9/1988, trước khi thiết lập quan hệ ngoại giao. Ngày 11/09/1988, hai nước đã ký kết một bản hợp tác ghi nhớ về việc thiết lập đại diện quan hệ thương mại song phương. Khối lượng thương mại giữa hai nước đã gia tăng rất nhanh chóng kể từ khi hai nước thiết lập quan hệ ngoại giao năm 1990. Hiện nay, Arập Xêut trở thành đối tác thương mại lớn nhất của Trung Quốc trong khu vực Tây Á và Bắc Phi. Trung Quốc là nhà nhập khẩu lớn thứ 4 của Arập Xêut và là nhà xuất khẩu lớn thứ 5 của quốc gia dầu lửa này trong khi Arập Xêut là nhà nhập khẩu lớn thứ 10, nhà xuất khẩu lớn thứ 3 của Trung Quốc và cũng là nhà cung cấp dầu lửa lớn nhất cho quốc

gia Đông Á này. Các mặt hàng xuất khẩu chính của Trung Quốc tới Arập Xêut gồm: vải, quần áo, các sản phẩm công nghiệp nhẹ, máy công nghiệp dệt, ngũ cốc, gạo và các thực phẩm tinh dầu v.v... Các mặt hàng nhập khẩu từ Arập Xêut gồm: dầu thô, phân bón hoá chất, nhựa đường và các sản phẩm hoá dầu khác. Từ năm 1990 trở lại đây, Phòng xúc tiến thương mại quốc tế Trung Quốc đã có cuộc trưng bày triển lãm hàng hóa ở Arập Xêut hàng năm để thúc đẩy giao thương, tìm cơ hội hợp tác mới giữa hai nước và giới thiệu những sản phẩm của Trung Quốc tới thị trường tiềm năng Arập Xêut. Tháng 3/1996, Hội Hữu nghị hợp tác Trung Quốc - Arập Xêut được tổ chức lần đầu tiên đã khai mạc tại Trung Quốc để bàn bạc các vấn đề về hợp tác kinh tế, thương mại và công nghệ. Tháng 11/1999 cuộc họp thứ hai về vấn đề này đã được tổ chức tại Riyadh. Tháng 8/2001, Phòng thương mại của Đại sứ quán Arập Xêut tại Trung Quốc đã được thiết lập nhằm tăng cường hơn nữa quan hệ thương mại giữa hai nước. Cuộc họp lần ba của Hội Hữu nghị hợp tác Trung Quốc - Arập Xêut được tổ chức năm 2004 ở Thượng Hải với mục đích mở rộng quan hệ thương mại song phương.

Nếu như năm 1999, kim ngạch thương mại giữa hai bên chỉ đạt dưới 2 tỷ USD, thì vào năm 2005 con số này đã đạt 17,24 tỷ USD và năm 2006 đạt 20,14 tỷ USD. Xuất khẩu của Trung Quốc tới Arập Xêut năm 2006 đạt 5,06 tỷ USD tăng 32,2% so năm 2005, nhập khẩu từ Arập Xêut là 15,08 tỷ

USD, tăng 23,2 % (bảng 1). Trong giai đoạn 2000 - 2006, tổng kim ngạch thương mại hai nước đạt con số 63 tỷ USD. Đây là con số

tăng trưởng rất ngạc nhiên, cao hơn mức gia tăng ngoại thương trung bình của Trung Quốc trong thời kỳ đó là 23%.

Bảng 1: Xuất nhập khẩu của Trung Quốc tới Arập Xêut

Đơn vị: triệu USD

Năm	Xuất khẩu	Nhập khẩu	Tổng	Cán cân
1990	239,07	57,29	296,36	181,78
1995	733,91	551,11	1285,02	182,80
2000	1144,72	1953,51	3098,23	-808,79
2002	2671,70	5435,05	8106,75	-2763,35
2005	5337,16	12007,96	17345,12	-6670,8
2006	5062,93	15080,25	20140,18	-10017,32

Nguồn: Sino-Saudi Trade Statistics theo www.chinaemb_sa@mfa.gov.cn

3. Quan hệ hợp tác dầu lửa

Trung Quốc là nhà nhập khẩu lớn thứ hai thế giới, sau Mỹ. Trong những năm gần đây với nền kinh tế gia tăng chóng mặt của mình, Trung Quốc đã trở thành quốc gia có nền kinh tế tăng trưởng nhanh nhất thế giới. Chính vì thế quốc gia này đang phải đối mặt với những vấn đề thiếu hụt năng lượng để phát triển kinh tế và chính sách phát triển kinh tế mới đây của Trung Quốc là củng cố quan hệ với các cường quốc dầu mỏ và tăng cường nhập khẩu từ các quốc gia này. Trong những nỗ lực tìm kiếm nhà cung cấp dầu lửa cho mình, mục tiêu của Trung Quốc là hướng tới các nhà cung cấp trong khu vực châu Phi và Trung Đông như Arập Xêut, Iran, Iraq, Algeria, Nam Phi, Kuwait, Oman, Qatar v.v... Tuy nhiên, nhà cung cấp lớn nhất mà Trung Quốc muốn hướng tới là Arập Xêut. Được biết đến là nhà xuất khẩu dầu lửa lớn nhất thế giới, với sản lượng dự trữ

lên tới 261,9 tỷ thùng và sản lượng khai thác hiện tại là 10,4 triệu thùng/ngày, Arập Xêut ngày càng đóng vai trò quan trọng của một nhà cung ứng dầu lửa đối với Trung Quốc. Trong những năm gần đây Trung Quốc luôn tăng cường quan hệ đối ngoại, thúc đẩy tình bằng hữu với Arập Xêut để tăng cường hợp tác dầu mỏ với quốc gia dầu mỏ lớn nhất thế giới này. Hiện nay, Arập Xêut trở thành nhà cung cấp dầu mỏ lớn nhất cho Trung Quốc. Năm 2005, Arập Xêut cung cấp sang Trung Quốc 443,6 nghìn thùng/ngày, con số này là 569 nghìn thùng/ngày trong năm 2006. Arập Xêut cung cấp khoảng 17% nhu cầu dầu mỏ của Trung Quốc và 34% sản lượng nhập khẩu của Trung Quốc. Hiện nay, Arập Xêut là thị trường xuất khẩu lớn thứ hai trong khu vực Tây Á và châu Phi tới quốc gia Đông Á này.

Hiện nay, Trung Quốc tiêu dùng xấp xỉ 5 triệu thùng dầu mỗi ngày, trong đó 3 triệu

thùng được sản xuất từ trong nước, chiếm khoảng 40%/ tổng sản lượng tiêu dùng. Với nền kinh tế phát triển như vũ bão hiện nay, Trung Quốc sẽ phải gia tăng sản lượng nhập khẩu để đáp ứng nhu cầu năng lượng phục vụ cho phát triển kinh tế trong nước. Các nhà kinh tế dự kiến vào năm 2025, tỷ trọng nhập khẩu dầu lửa của Trung Quốc sẽ chiếm khoảng 60%/ tổng sản lượng tiêu dùng. Một số tập đoàn dầu lửa lớn của Trung Quốc đang liên doanh liên kết với Arập Xêut là Tập đoàn dầu lửa quốc gia Trung Quốc (CNPC), Công ty dầu lửa Hải Dương Trung Quốc (CNOOC) và Tập đoàn Khoáng sản và dầu lửa Trung Quốc (Sinopec). Trong giai đoạn 1990-2000, giá trị hợp tác dầu lửa giữa hai nước đạt 3,098 tỷ USD và phát triển rất mạnh từ năm 2000 cho đến nay. Từ đây, quan hệ dầu lửa giữa hai nước là chiến lược kinh tế và ngày càng được khẳng định vị trí so với quan hệ dầu lửa truyền thống với các nước như Mỹ, Anh, Pháp, Đức v.v...

Từ năm 2003, Arập Xêut và Trung Quốc đã mở rộng quy mô hợp tác dầu lửa, tạo động lực lớn trong việc thúc đẩy đầu tư năng lượng giữa hai quốc gia. Năm 2004, Arập Xêut và Kuwait đã xây dựng một nhà máy lọc dầu ở tỉnh Quảng Đông Trung Quốc với tổng số vốn lên tới 22,3 triệu USD. Theo Bộ Kế hoạch và Đầu tư Arập Xêut, trong giai đoạn 2006-2010 tỉnh Quảng Đông Trung Quốc sẽ tiếp nhận để xây dựng 5 nhà máy lọc dầu ở với tổng giá trị lên tới 8 tỷ và Trung Quốc cũng sẽ đầu tư 3 nhà máy lọc dầu lớn ở Jeedah với trị giá là 12 tỷ USD. Năm 2005, công ty Saudi Aramco và công ty

công nghiệp dầu mỏ Arập (SABIC) đã liên doanh với công ty ExxonMobil. Sinopec Trung Quốc để mở rộng nhà máy lọc dầu đã tồn tại ở tỉnh Phú An Trung Quốc và xây dựng một khu liên hợp dầu khí Etilen mới tại tỉnh này, với tỷ lệ góp vốn tương ứng là 35%, 15%, 25%, 25%. Sau khi dự án hoàn thành sẽ làm gia tăng sản lượng khai thác hiện có của Trung Quốc từ 80 nghìn thùng/ngày lên tới 240 nghìn thùng/ngày. Đây là một trong những dự án liên doanh dầu lửa Trung Quốc – Arập Xêut lớn nhất từ trước đến nay. Ngày 17/01/2005, công ty Saudi Aramco đã đầu tư một nhà máy lọc dầu ở tỉnh Quảng Đông Trung Quốc với trị giá 1,7 tỷ USD, với công suất 180 nghìn thùng/ngày, dự kiến sẽ hoàn thành vào năm 2008. Trong những năm qua, các doanh nghiệp xây dựng của Trung Quốc đã tham gia hợp tác với Arập Xêut như các nhà thầu phụ. Với những bản hiệp ước mới được ký kết giữa nhà đứng đầu nhà nước. Các doanh nghiệp Trung Quốc có quyền đầu thầu trực tiếp các dự án được cấp phép bởi Bộ Năng lượng và Bộ Thành thị và Nông thôn của Arập Xêut về các công trình đường xá dẫn đến các mỏ dầu, xây dựng các nhà máy lọc dầu và triển khai thăm dò khai thác các mỏ dầu mới trên quốc gia đạo Hồi này. Trong dự án khai thác dầu lửa với diện tích 40 nghìn km² tại lô B ở vịnh Ba tư - Arập Xêut, công ty Sinopec là công ty nước ngoài đấu giá mức cao nhất với 300 triệu USD. Năm 2005, Công ty dầu lửa Trung Quốc Sinopec đang khoan thăm dò khí ga ở sa mạc Arập đã xây dựng một nhà máy lọc dầu với công ty

dầu khí Ả-rập Saudi Aramco trong tỉnh Phú An Trung Quốc.

Trong hai cuộc viếng thăm lẫn nhau vào năm 2006, hai nước đã ký kết thoả thuận hợp tác dầu lửa gồm: Thúc đẩy hợp tác hơn nữa về năng lượng, mở rộng thương mại năng lượng và hợp tác khai thác và thăm dò thêm các mỏ năng lượng mới, các nhà máy lọc dầu vv... Cả hai bên hứa sẽ thúc đẩy hợp tác phát triển kinh doanh dầu mỏ là nền tảng thúc đẩy sự phát triển kinh tế và quan hệ đối ngoại giữa hai nước.

Chuyến đi của ông Hồ Cẩm Đào diễn ra chỉ 3 tháng sau khi Vua Abdullah tới Trung Quốc vào năm 2006, là bằng chứng cho mối quan hệ đang phát triển nhanh chóng giữa

đôi bên. trong bối cảnh Bắc Kinh đã nỗ lực tìm kiếm nguồn cung cấp nhiên liệu cho nền kinh tế, và Riyadh thì đang cố gắng củng cố quan hệ với các cường quốc châu Á. Chủ tịch Trung Quốc Hồ Cẩm Đào đã thảo luận với các nhà lãnh đạo Ả-rập Xê-út đề xuất lập kho dầu dự trữ chiến lược ở miền Đông Nam Trung Quốc, cả hai bên đều mong dự án này được thực hiện. Một kho dự trữ như vậy có thể khiến tăng mạnh lượng dầu mà Ả-rập cung cấp cho Trung Quốc để phục vụ cho nhu cầu của nước này trong trường hợp khẩn cấp. Giới phân tích đánh giá chuyến thăm này của Chủ tịch Hồ Cẩm Đào tới Ả-rập Xê-út là nhằm tìm kiếm thêm nguồn dầu lửa cho nền kinh tế đang phát triển mạnh của Trung Quốc.

Tài liệu tham khảo

1. China's New Energy Focus. *Strategic Partnership with Saudi Arabia*. Stephen P. Matthews Partner. Baker Botts L.L.P.
2. *Political Relations China and Saudi Arabia 2004*, 08/26, theo <http://www.chinaembassy.org.sa/eng/default.htm>
3. *Saudi Crown Prince on Sino-Saudi Ties*, theo <http://www.chinaembassy.org.sa/eng/default.htm>
4. *China, Saudi Arabia to Enhance Economic Cooperation*, theo <http://english.peopledaily.com.cn/>
5. *China-Arab Energy Cooperation: The Strategic Importance Of Institutionalization*, theo *Middle East Economic Survey* - VOL. XLIX No 3 16-January-2006
6. *Sino-Saudi Trade Statistics*, theo <http://www.chinaembassy.org.sa/eng/jjmy/default.htm>
7. *China, Saudi Arabia Forge Closer Relationship*, theo <http://www.chinadaily.com.cn/>
8. *China, Saudi Arabia Agree to Further Substantial Cooperation*, theo <http://lb.china-embassy.org/eng/xwtd/default.htm>